

ILLUSTRATIONER: KRISTOFFER ÄRNBÄCK, DALARNAS MUSEUM

SLUTRAPPORT

Timmerhuskultur i Dalarna

Innehåll

Förord	3
Slutrapportens syfte	4
1. Sammanfattande slutsatser	5
2. Grundläggande information	6
3. Projektorganisation	7
4. Projektresultat	8
5. Indikation effektmål	13
6. Överlämning, leverans av projektet	18
7. Erfarenheter och observationer	18
8. Förslag till förbättringar	23
9. Kommentarer från projektet	24
10. Historik	25
Referenser	27
Bilaga 1. Enkät	28
Bilaga 2. Utställningsskärmar	29
Bilaga 3. Utställningsaffisch	33

Förord

Att sammanfatta en process över tre kulturplaneperioder, 2013–2021, låter sig knappast göras i en handvändning. Det är lättare då att titta på resultaten av det informationsprojektet som samtalen ledde fram till, nämligen en utställning, en film och ett bildspel vilka skildrar länets timmerhuskultur. Ett minst lika viktigt resultat av processen är att sex kommuner och fyra länsorganisationer samverkat med varandra inom kulturmiljöområde. Det hör inte till vanligheterna i Dalarna, varken inom kulturmiljöområdet eller andra kulturområden (biblioteksområdet undantaget).

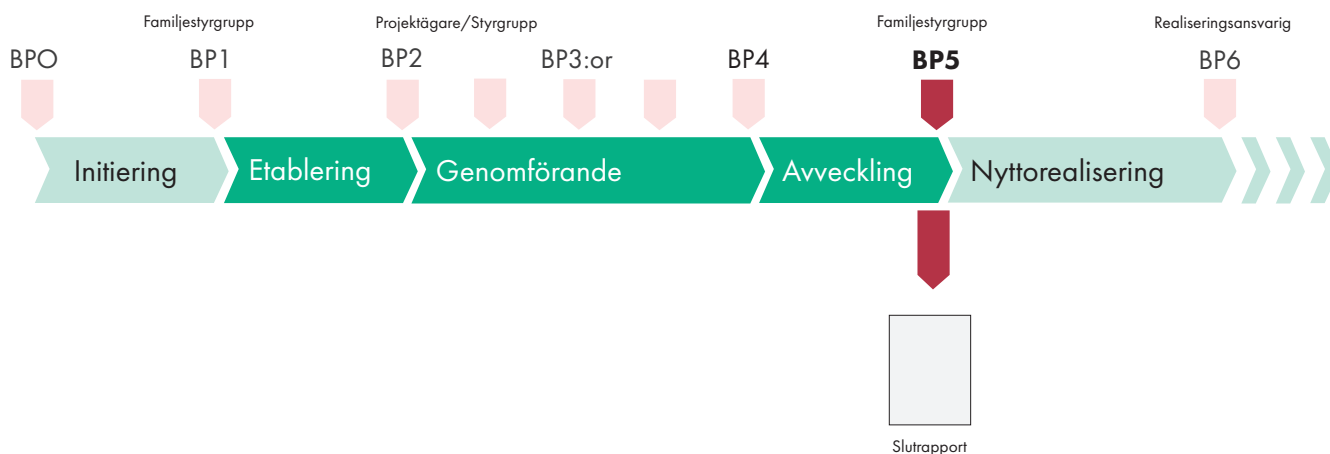
Att samverka mellan olika nivåer och organisationer inom ett område som präglas av stora behov och knappa resurser kan te sig självklart. Att identifiera gemensamma behov och sen kraftsamla resurserna dit kan låta enkelt. Samverkan tar emellertid mycket tid och resurser i anspråk. Är de personella resurserna dessutom knappa så riskerar arbetet att dra ut på tiden med den tilltagande risken att aktörerna förlorar fokus i processen. Detta är en realitet i projektet som kan skönjas på flera ställen i texten.

Denna projektrapport vill försöka spegla den mödosamma process som till sist kröntes av invigningen av en uppskattad utställning som i skrivande stund turnerar runt i Dalarna. Innehållet bygger dels på projektplan, styrgruppens protokoll och ekonomisk uppföljning, dels på en enkät som alla ingående parter besvarat. Det var styrgruppens mening att rapporten skulle ha släppts och diskuterats av parterna under en workshop i april 2020, men den grasserande coronapandemin omöjliggjorde dessa planer.

*Erik Arrhén, sammankallande i styrgruppen och samverkansstrateg
Region Dalarna*

Slutrapportens syfte

Slutrapportens syfte är att utvärdera projektet samt beskriva erfarenheter från projektarbetet. Rapporten är viktig för att dela kunskap och sprida erfarenheten från detta projekt till framtida arbeten. Slutrapporten är Projektills fas 4, avveckling (se bilden nedan).

Schematisk bild över projektledningsverktyget Projektills fyra faser.

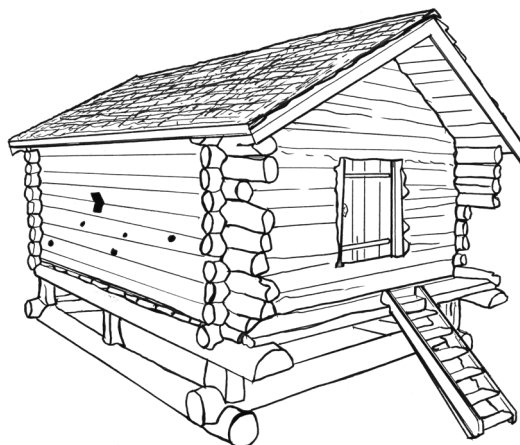
1. Sammanfattande slutsatser

Flera dalakommuner visade redan inför och under Dalarnas regionala kulturplan 2013–2015 ett starkt intresse att samverka inom kulturarvsområdet. Efter dialog och workshop kom kommunerna överens om att avgränsa sig till timmerhusmiljöer. Ett nätverk bildades bestående av kommunerna Gagnef, Leksand, Mora, Orsa, Rättvik och Älvdalen samt Länsstyrelsen i Dalarna, Dalarnas museum, Dalarnas hembygdsförbund och Landstinget Dalarna. Aktörerna i nätverket fattade den 7 september 2017 beslut om att samarbeta kring och finansiera ett informationsprojekt med målsättning att ta fram en utställning, ett bildspel och en film som skulle turnera mellan de sex kommunernas bibliotek. Projektägare har varit Region Dalarna som i den rollen ansvarat för ekonomin i projektet och varit sammankallande i styrgruppen. Utförare har varit Dalarnas museum. Finansiärerna tillsatte en styrgrupp som ansvarat för projektets ekonomi och innehåll.

Alla projektmålen anses ha uppfyllts även om produktionen dragit ut på tiden och pågått under 2018 och 2019.

I en enkät fick projektets tio finansiärer uppskatta utfallet av projektets sex effektmål. Medelvärde för alla effektmål hamnade på cirka 3 av 5 med ett spann mellan 3.2 och 3.8. De svarande verkar tycka att utställningen bäst lyckades med att positionera timmerhusmiljöer som en fundamentalt inslag av Dalarnas identitet och besöksnäring. Intrycket överlag är att de svarande anser att samtliga effektmål uppnåts i projektet.

I kommentarer anför finansiärerna av projektet att det varit till nackdel att förarbetet och projekttiden varit väl utdragna. Stor personalomsättning hos kommunerna har inverkat på processen. Det har varit en lärorik process där kommunala och regionala aktörer fått lära känna varandras förutsättningar.

GAVELHÄRBRE 1500-TAL

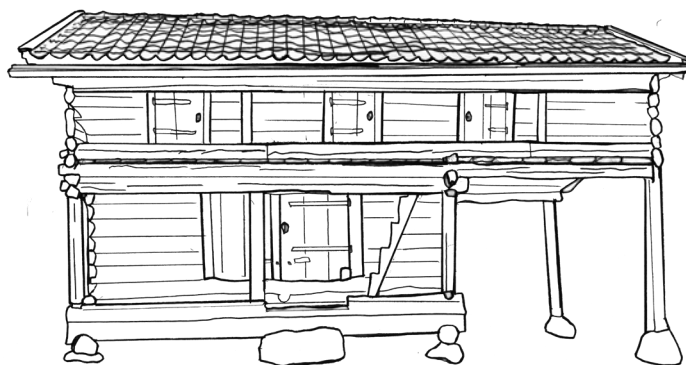
2. Grundläggande information

Flera dalakommuner visade redan inför och under Dalarnas regionala kulturplan 2013-2015 ett starkt intresse att samverka inom kulturarvsområdet. Efter dialog och workshop kom kommunerna överens om att avgränsa sig till timmerhusmiljöer. Ett nätverk bildades bestående av kommunerna Gagnef, Leksand, Mora, Orsa, Rättvik och Älvdalen samt Länsstyrelsen i Dalarna, Dalarnas museum, Dalarnas hembygdsförbund och Landstinget Dalarna¹.

Genom de regelbundna mötena i nätverket har samtal byggt upp en tillit och förståelse för de olika aktörernas perspektiv. Samtalen har präglats allt mindre av positioneringar i vi och dom, alltså ”ni i kommunerna” och ”ni på länsstyrelsen/länsmuseet”, utan mer och mer gått till att vara konstruktiva och undersökande. I arbetet med att stärka samverkan inom kulturmiljöområdet har processen kring länets timmerhuskultur utgjort ett lämpligt ”case” där regionala och kommunala aktörer satt sig ned för att tillsammans analysera ett område och lära om varandras perspektiv i syfte att på sikt hitta samverkansytor.

Under 2014 och 2015 genomförde nätverket en kartläggning av de olika medverkande aktörernas interna arbete med timmerhusmiljöer. Svaren samlades i dokumentet Enkät svar om timmerhuskulturen i Dalarna. Utifrån kartläggningen identifierade aktörerna att samverkan skulle vara särskilt fruktbar inom informationsområdet varpå planerna på ett gemensamt projekt med utställning, bildspel och film tog form. Aktörerna i nätverket fattade den 7 september 2017 beslut om att initiera ett samverkansprojektet och ett projektdirektiv.

En detaljerad beskrivning av processen som lett fram till detta projekt tecknas i dokumentet PM Timmerhusmiljöer i Dalarna.

LOFTBOD 1500-TAL

¹ Inledningsvis ingick även Malung-Sälens kommun i nätverket men tvingades efter kraftiga nedskärningar i den egna organisationen att lämna samtalen.

3. Projektorganisation

Projektfinansiärer har varit kommunerna Gagnef, Leksand, Mora, Orsa, Rättvik och Älvdalen samt Länsstyrelsen i Dalarna, Dalarnas museum, och Landstinget Dalarna. Av upphovsrättsliga skäl valde Dalarnas hembygdsförbund att vara ensam finansiär av filmen som därmed avgränsades till ett eget projekt och budget.

Projektfinansiärarna beslutade på mötet den 7 september 2017 om en projektorganisation enligt följande:

- Projektägare har varit Region Dalarna som i den rollen ansvarat för ekonomin i projektet och varit sammankallande i styrgruppen
- utförare har varit Dalarnas museum.

Projektets styrgrup har bestått av:

Liselotte Stöby Ingvarsson, Gagnefs kommun

Per Höglund, Rättviks kommun (t.o.m. 2017-11-29)

Sonja Viklund, Mora kommun (fr.o.m. 2017-11-30)

Erik Arrhén, sammankallande och sekreterare, Region Dalarna, Kultur och bildning

Jan-Olof Montelius, Dalarnas hembygdsförbund

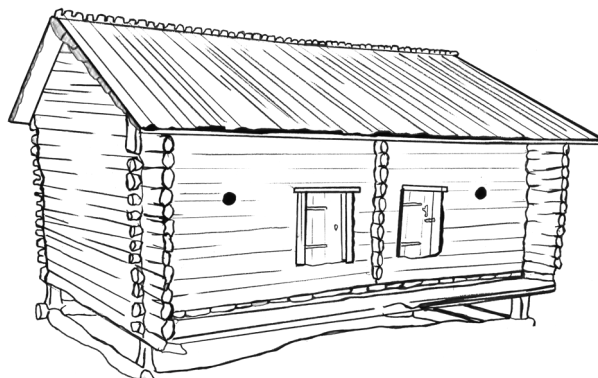
I projektplanen beslutade styrgruppen om att även låta *Lars Jönnes* och *Anna Lögdqvist*, båda Dalarnas museum, ingå i styrgruppen.

Projektledare: *Lars Jönnes*

Biträdande projektledare: *Anna Lögdqvist*

Referensgrupp: Några resurspersoner från kommunerna utsågs aldrig till att ingå i referensgruppen.

I projektet bedömdes det varken vara aktuellt med att beskriva Organisationsplan eller ansvarig för Externa kontakter.

PARHÄRBRE 1400–1600-TAL

4. Projektresultat

PROJEKTFOKUS

Projektet skulle resultera i en utställning och ett bildspel. Arbetet med att producera filmen avgränsades till ett eget projekt med Dalarnas hembygdsförbund som projektägare. Enligt projektdirektivet, ansågs projektet därmed vara tillräckligt väl avgränsat. Upprättande av en turnéplan skulle ingå i projektet medan själva utställningsturnén inte skulle ingå.

I projektdirektivet ställdes krav på att utföraren Dalarnas museum under genomförandet skulle sträva efter delaktighet och ömsedigt lärande tillsammans med de aktörer (kommuner) som avsåg bidra med personella resurser i projektet. Detta krav förbisågs i projektplanen på grund av tidsbrist hos utföraren Dalarnas museum och, enligt uppgift från Dalarnas museum, även hos kommunerna.

PROJEKTMÅLEN

I projektplanen redovisades tre projektmål:

1. Under 2018 producera en utställning om timmerhusmiljöer
2. under 2018 producera et bildspel om timmerhusmiljöer
3. utställning och bildspel ska turnera mellan de medverkande aktörerna i timmerhusnätverket under projekttiden.

Projektmål 1 och 2: Styrgruppen reviderade tidplanen så produktion av utställning och bildspel kom att sträcka sig fram till första halvan av 2019. Produktionen av bildskärmar blev billigare än vad som budgetterats i projektplanen varpå styrgruppen beslutade att lägga mer resurser på att ta fram ett digitalt marknadsföringsmaterial.

Projektmål 3: Styrgruppen reviderade målet så att projektet har avslutats i och med vernissagen av utställningen i Gagnef den 19 juni 2019. Upprättande av turnéplan har emellertid ingått i projektet. Den påföljande utställningsturnén ligger utanför projekttiden.

LOFTBOD 1600-TAL

Utfall projektmål

Alla projektmålen anses ha uppfyllts även om produktionen dragit ut på tiden och pågått under 2018 och 2019. Utfallet av projektmålen blev följande:

- En utställning om sammanlagt tio skärmar producerades där följande nio teman behandlades: 1 fäboden, 2 gården, 3 knuttimringskonsten, 4 lokala drag, 5 månghussystemet, 6 skönhet och enkelhet, 7 stora byar, 8 timmerhuskulturen och industrisamhället samt 9 utflytstips.
- Ett bildspel sammanställdes.
- En skiss till turnéplan togs fram under projekttiden och utställningen invigdes i Gagnef. På grund av långsamma administrativa processer i kommunerna har dock arbetet med turnérandet fortsatt även efter att projekt-tiden tagit slut.

Aktörerna i nätverket fattade den 7 september 2017 beslut om att initiera ett samverkansprojekt och ett projektdirektiv.

Stående från vänster: Erik Arrhén, Region Dalarna, Eva Nordström, Gagnefs kommun, Erik Thorell, Dalarnas hembygdsförbund, Lars Jönses, Dalarnas museum.

Sittande från vänster: Anneli Larsson, Mora kommun, Per Höglund, Rättviks kommun, Pär Ohlsson, Leksands kommun, Fredrik Sandberg, Länsstyrelsen i Dalarna.

Utfall tidplan

Här görs en jämförelse mellan utfall av tidplanen och tidplanen enligt projektplanen. I schemat nedan redovisar kolumnerna för Beslut, BP = beslutspunkt och milstope = MS (avstämningar), vilket datum det var inplanerat och när det faktiskt inträffade. I kommentarskolumnen redovisas avvikelser utifrån gällande resurser, svårighetsgrad, risker och prioriteringar. Var bedömningarna korrekta och om inte, vad hade missbedömts.

Beslut	Benämning	Planerat datum	Faktiskt datum	Kommentar
BP3	Styrgruppen beslutar om projektplan, budget och ramar för turnéplan,	171231	180320	I projektdirektivet ställdes krav på att projektplanen skulle vara beslutad och klar av styrgruppen 31/12 2017. Denna tidplan visade sig vara allt för ambitiös. Projektplanen godkändes i stället knappt fyra månader senare.
MS1	Pilottest 1, med alla finansierare och inbjudna intressenter rörande utställningens innehåll och kommunernas önskemål om utställningsperiod. Styrgruppen sammanträder	180828	180828	Utställningsöppning planeras att äga rum i Djuárs i juni 2019.
MS2	Avstämning med styrgruppen angående Pilottest 2 och prel. turnéplan.	181017	190222	I och med att vernissagedatum för utställningen bestämdes till juni 2019, reviderade Dalarnas museum projektets tidplanen den 23 januari. Detta medför tyvärr att de olika museiavdelningarna hamnar i ofas. Layoutandet av utställningen fördröjs pga intern anhopning av jobb. Styrgruppen får därför på sitt möte bara ta del av alla utställningstexter men får endast se tre av dem layoutade som utställnings-skärmar. Övriga sju skickas till tryck utan att ha granskats av styrgruppen.
MS3	Sista avstämning via mail Slutlig korr (före tryck)	181031	190222	Se ovan
BP4	Produkten klar för mottagare Turnéplan färdig, form för turné och försäkring	1812 (enligt projektplan) V 11 2019 (enligt reviderad tidplan)	Utställnings-skärmar skickas till tryck under v 11 (enligt reviderad tidplan). Bildspel färdigt till vernissagen 190619 Turnéplan (nästan) klar 191202	Processen med att bestämma en turnéplan för utställningen inleddes den 20/3, i enlighet med projektplanen. Gagnef anmälde sig till att först ta emot utställningen och ha stor vernissage i Djuárs den 19 juni 2019. Nästa anhalt blev Mora under hösten 2018. Övriga kommuner hade trots upprepade påstötningar från Dalarnas museum inte kunnat meddela utställningsdatum förrän under och efter sommaren 2019. Villkor för utställning, marknadsföring, transporter o.s.v. togs fram inom projektiden.
BP5	Projektet avslutat	190619		

Utfall kostnader, inklusive resurser

I diagrammet redogörs för resurser i antal arbetstimmar, h, som var planerade gör varje uppdrag jämfört med faktiskt antal timmar som projektet förbrukade. I högerkolumnen redogörs för orsakerna till eventuella skillnader mellan planerat och utfall.

Namn	Uppdrag	Antal h plane-rade	Antal h utfall	Kommentar
Lars Jönses/Anna Lögdqvist (LJ/AL)	Projektledning	64		
Kristoffer Ärnäck (KÄ)	Projektmedarbetare	95		
Adam Moll (AM)	Projektmedarbetare	95		
Lars Jönses (LJ)	Projektmedarbetare	20		
Ann Olander (AO)	Formgivning	28		
Göran Olsson (GO)	Projektmedarbetare bildspel	40		
[Skanning]		20		
[Workshop]		8		
Kommunernas resurspersoner				I projektplanen angavs som risk "kommunernas resurspersoner ges inte utrymme" och "samordningen av resurspersoner fungerar dåligt"
SUMMA		370		

I diagrammet redogörs för projektets budget, intäkter och utgifter samt utfallet. I högerkolumnen redogörs för orsakerna till eventuella skillnader mellan budget och utfall. Alla summor redovisas exklusive moms.

Kostnader	Intäkt	Kostnad	Utfall	Kommentar
Resekostnader		5 000		
Musikroyalties		7 500		
Justering av bilder		1 000		
Material film		500		
Projektledning		45 000		
Arkivsök, urval, bildbehandling, justering bilder		34 600		
Kompletteringsfotografering		22 000		
Manus, texter m.m.		52 000		
Formgivning		20 000		
Skärmtryck och montering ramar (obs upphandling)		197 000		
Redigering		28 000		
Oförutsedda utgifter 10%		42 160		
Kommuner	270 000		270 000	I projektplanen beskrevs risken att "parterna inte lever upp till sitt finansieringsansvar." Detta visade sig inte stämma.
Dalarnas museum (tid)	93 760			
Landstinget	50 000		50 000	
Länstyrelsen	50 000		50 000	
SUMMA	463 760	463 760		

5. Indikation effektmål

Denna del av rapporten bygger på svaren från en enkät (bilaga 1) som skickades till alla finansiärer i projektet, varav nio av tio aktörer svarade. En kommun kunde inte svara eftersom den ansvarige chefen avslutat sin anställning precis vid projektets slutpunkt och ingen annan i organisationen ansåg sig ha tillräcklig kunskap om projektet.

Tabell 1. Projektets sex effektmål och medelvärdet på de svarandes upplevelse av måluppfyllelse.

Effektmål	Medelvärde
Positionera timmerhusmiljöerna som en estetisk upplevelse	3.2
Positionera timmerhusmiljöerna som en del av en hållbar livsmiljö	3.2
Positionera timmerhusmiljöerna som ett fundamentalt inslag i Dalarnas identitet och besöksnäring	3.8
Allmänhetens medveten om timmerhusens kvaliteter har höjts	3.4
Husägare har höjt sin medvetenhet om timmerhusens vårdbehov, kvaliteter och unicitet	3.3
Bidra till lärande om de ingående aktörerna i nätverkets olika perspektiv i syfte att inom området kulturmiljö ytterligare stärka samtal, samsyn och samverkan mellan kommuner, civilsamhälle, stat, landsting och länsmuseum.	3.4

I enkäten fick de svarande uppskatta på en skala på 1–5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet hade bidragit till att de sex effektmålen i projektplanen uppnåts. Alla fick även möjlighet att kommentera sina svar. Medelvärdet för alla effektmål hamnade på 3, med ett spann mellan 3.2 och 3.8. De svarande verkar tycka att utställningen bäst lyckades med att positionera timmerhusmiljöer som en fundamentalt inslag av Dalarnas identitet och besöksnäring. Intrycket överlag är att de svarande anser att samtliga effektmål uppnåts i projektet.

Aktörerna ombads att svara på frågan om effektmålen har varit tydliga i projektet? Sex svarade sex ja. En organisation svarade, ”i viss utsträckning, men osäkert om målen uppfylls av utställningen. Till exempel byggnadsvårdskunskap kanske man söker någon annanstans om man har ett timmerhus i behov av vård”. En annan organisation menade att ”kanske var effektmålen för många. Effektmålen hade kunnat brytas ned tydligare i

projektplanen.” En tredje menade sig inte kunna svara på frågan på grund av att den ”kommit in i slutskedet av projektet.”

Aktörerna ombads även att svara på frågan om effektmålen känts realistiska och väl förankrade? En svarade vet ej. Tre svarade kort och gott ja medan ytterligare en svarade ja med reservationen ”om [effektmålen] ses som strävansmål och att info-projektet är en åtgärd, ett delprojekt, följt av flera.” En svarade nej med förtydligandet att det inte ”går att svara på dem utan genomgripande målgruppsundersökningar hos allmänhet, husägare, publik och så vidare. Dessa effektmål kanske istället skulle ha varit visioner?”. Tre valde att svara mer reflekterande på frågan:

Effektmålen ”har också varit visionära – vi ville väl sikta högt pga vi förstår timmerhusens höga värden. Väl förankrade var de utifrån vad vi diskuterat.”
”Samma nivå som mål i andra projekt.”

”Effektmålen har varit lite väl högt satta. Kanske var de för många. Bättre att ha färre och mer realistiska och mätbara mål. För att leva upp till målen krävs det många lokala aktiviteter parallellt med utställningen. Detta har legat utanför själva projektet. Mora kommun har på eget initiativ skapat programaktiviteter kring utställningen som bidragit till att uppfylla effektmålen.”

Kommentarer på uppfyllelsen av effektmålen

I värderingen av uppfyllelsen av de sex effektmålen erbjöds de svarande möjlighet att lämna kommentarer, vilket flera valde att göra.

Positionera timmerhusmiljöerna som en estetisk upplevelse

Kommentarer:

- *Inte så mycket än så länge, mer än att man kommer timringsarbetet väldigt nära och verkligen kan detaljstudera, vilket i sig kan vara en estetisk upplevelse. Vår avsikt var att i samband med utställningen lyfta Orsas miljöer, men sen kom Covid-19.*
- *Hade en professionell fotograf anlitas för att ta nya foton på timmerhus så hade också den estetiska upplevelsen av husen blivit så mycket större.*
- *Svårt att besvara, men info-projektet är en bra början och en del för att mer se de estetiska värdena.*
- *Svårt att svara på frågan utan undersökningar. Vi kan bara bedöma den utifrån den publikrespons vi har erfarit och fått höra om.*
- *Har sökt efter projektplanen men inte hitta den varför jag inte kan svara utifrån den. Hela projektet var dock mycket uppskattat i Rättvik och rönt stort engagemang hos besökarna båda av utställningen och föreläsningen.*

Positionera timmerhusmiljöerna som en del av en hållbar livsmiljö

Kommentarer:

- *Den långa livslängden är i sig en positionering, och ett bevis på hållbarhet.*
- *Kopplingen till 2030 hade kanske kunnat understrykas. Föredömligt av Mora kommun att arrangera ett särskilt föredrag för politiker med ansvar för samhällsplanering. Detta borde fler kommuner inspireras av. Förhoppningsvis kommer kunskapen från projektet att kunna spridas vidare och användas som underlag i beslutsprocesser.*
- *Svårt att besvara, men info-projektet är en bra början och en del av att se dem ur ett hållbarhetsperspektiv.*
- *Svårt att svara på frågan utan undersökningar. Vi kan bara bedöma den utifrån den publikrespons vi har erfarit och fått höra om.*

Positionera timmerhusmiljöerna som ett fundamentalt inslag i Dalarnas identitet och besöksnäring

Kommentarer:

- *Utställningens innehåll är exempel från våra respektive kommuner, men jag är osäker på i vilken utsträckning det är projektet i sig som påvisar timmerhusen som ett Dalainslag, och hur mycket som ligger i besökarens "bild" av Dalarna redan på förhand.*
- *Bra med särskild skärm i utställningen som pekar ut utflyktsmål kopplade till temat. Kanske behövs ett särskilt seminarium arrangeras i samarbete med Visit Dalarna för att belysa och leva upp till effektmålet. Effektmålet var lite för ambitiöst formulerat. Det hade räckt med en formulering om att "flytta fram positionerna".*
- *Svårt att besvara, men info-projektet bidrar och förstärker bilden av en tidigare etablerad företeelse.*
- *Svårt att svara på frågan utan undersökningar. Vi kan bara bedöma den utifrån den publikrespons vi har erfarit och fått höra om.*
- *Tror vi behöver nå ut ännu bredare och också till politiker och tjänstemän som arbetar med frågorna till vardags.*

Allmänhetens medveten om timmerhusens kvaliteter har höjts

Kommentarer:

- *Egentligen svårt att svara på utan att göra någon slags publikenkät men utifrån ett högt antal besökare till både utställning och våra program-punkter i Mora så kan man tänka sig att medvetenheten är större än innan i alla fall.*
- *Inte så mycket än så länge.*

- *Utställningen verkar ha varit välbesökta och då torde medvetenheten hos allmänheten ha höjts. Svårt att uppskatta.*
- *En svaghet i projektet var att inte folkbildningen blev mer involverad. Hade studiecirkelverksamhet och folkhögskolekurser kunnat kopplas på hade effekten blivit mycket större.*
- *Svårt att besvara, men info-projektet är en bra början för att medvetandegöra kvaliteterna. Utställningen bör fortsätta att visas och därför erbjudas alla Dalarnas kommuner m.fl.*
- *Svårt att svara på frågan utan undersökningar. Vi kan bara bedöma den utifrån den publikrespons vi har erfarit och fått höra om.*
- *Utställningen pågår – har inte turnerat färdigt!*

Husägare har höjt sin medvetenhet om timmerhusens vårdbehov, kvaliteter och unicitet

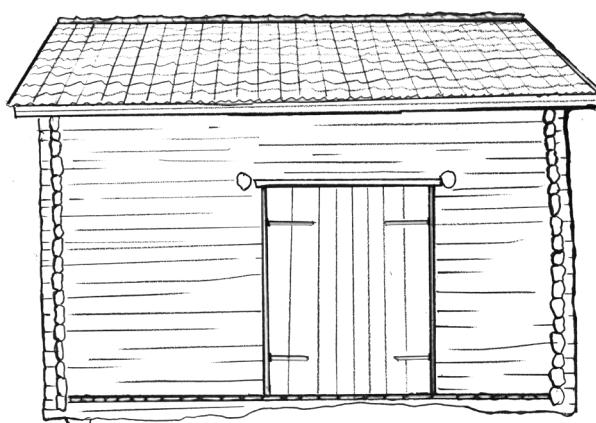
Kommentarer:

- *Genom utställningen men även genom våra programpunkter.*
- *Inte än så länge.*
- *Klokt att ha många bilder på hus i utställningen och i bildspelet. Bra att kommunerna kunde bidra med extra lokalt bildmaterial. Detta borde ha ökat intresset från husägarna själva att ta del av utställningen och på så sätt öka sin stolthet och medvetenhet om timmerhusen. Utställningstexterna förstärkte väl detta effektmål.*
- *En svaghet i projektet var att inte folkbildningen blev mer involverad. Hade studiecirkelverksamhet och folkhögskolekurser kunnat kopplas på hade effekten blivit mycket större.*
- *Jag är överraskad att inte de lokala hembygdsföreningarna, vad jag vet, har varit mer engagerade och synliga när utställningen visats. Hembygdsföreningarna är kanske de viktigaste lokala ägarna av timmerhus.*
- *Svårt att uppskatta detta effektmål innan utställningsturnén är färdig.*
- *Även detta mål är svårt att bedöma, men info-projektet är en bra början för att medvetandegöra kvaliteterna och vårdbehovet.*
- *Svårt att svara på frågan utan undersökningar. Vi kan bara bedöma den utifrån den publikrespons vi har erfarit och fått höra om.*
- *De som har tagit del av utställningen har enligt min uppfattning fått en ökad medvetenhet kring skötsel och kulturellt värde av sina hus. Men vi behöver nå fler.*

Bidra till lärande om de ingående aktörerna i nätverkets olika perspektiv i syfte att inom området kulturmiljö ytterligare stärka samtal, samsyn och samverkan mellan kommuner, civilsamhälle, stat, landsting och länsmuseum.

Kommentarer:

- *Jag kom ju in ganska sent i projektet, så jag upplever inte någon särskild förstärkning av dialogen.*
- *Banden mellan kommuner, region, museum och länsstyrelsen har stärkts. Däremot har inte projektet bidragit till att stärka banden mellan det offentliga och civilsamhället (hembygdsrörelse och folkbildning) i den omfattning som regionen hoppats på från början. Vi förstår inte varför vi inte lyckats skapa ett större engagemang och intresse. Vi hade hoppats på fler studiecirklar och kurser som folkbildningen skulle stått för. Vi vill gärna ta reda på varför samarbetet uteblivit.*
- *Jag tror att vi projektdeltagare är betydligt mer medvetna om våra roller och förutsättningar, men det är personknutet och därför en färskvara. Flera tjänstepersoner har slutat sin tjänster sedan projektet påbörjades. Nätverkandet bör således fortsätta.*
- *Säkert för de som deltagit men många saknas. Rättviks politiker och tjänstemän har inte tagit del av projektet, vad jag vet.*

TRÖSKLOGE 1800-TAL

6. Överlämning, leverans av projektet

Bildspelet och de tio skärmar som utgör utställningen ska efter utställningsturnén bland projektförfinansiärerna övergå i Dalarnas museums ägo. Utställningen kan komma att visas även efter projektets avslut i Dalarnas museums regi.

Dokumentation kring projektledning och ekonomi arkiveras på Region Dalarna under diarienummer LD17/03119. Dokumentation i samband med produktionen av utställning och bildspel arkiveras på Dalarnas museum under diarienummer 183/17.

7. Erfarenheter och observationer

Här beskriver parterna de vunna erfarenheter, både positiva och negativa, som projektet fört med sig. Här har parterna getts möjlighet att beskriva problem och andra svårigheter som har uppstått och hur man löste dem. En del framför även observationer samt råd till hur liknade situationer kan hanteras i framtiden.

Denna del av rapporten bygger på svaren från en enkät som skickades till alla förfinansiärer i projektet. Frågorna berörde de tre områdena Samarbete och relationer, Ekonomi och resurser samt Projektets planering. Se bilaga 1. De svarande fick värdera sitt svar på en skala på 1–5, där 1 är lite och 5 är mycket, samt gavs möjlighet att kommentera sitt svar. I det följande redovisas medelvärdet kommentarerna från de svarande.

7.1 SAMARBETE OCH RELATIONER I PROJEKTET

Detta block omfattade fyra frågor.

I projektet har de olika parterna haft olika roller. Dalarnas museum har varit utförare, Region Dalarna har varit projektägare, kommuner har varit förfinansiärer och mottagare av utställningen medan Länsstyrelsen i Dalarna och Dalarnas hembygdsförbund har varit förfinansiärer.

De svarande uppskattade rollernas tydlighet i projektet med ett medelvärde på 3.1 av 5.0 och lämnade följande kommentarer:

- *Relationen mellan utförare Dalarnas museum och förfinansiärer har inte varit tillräckligt tydlig. Förfinansiärerna formulerade i projektdirektivet vilka effektmål som skulle uppnås. Förfinansiärerna har representerats av styrgruppen.*

- *Samarbetet och rollerna har förändrats över tid. Från det initiala skedet, där Siljanskommunernas kulturchefer tog initiativet, varefter regionen och vi övriga länsinstitutioner drev frågan och diskussionerna vidare fram till informations-projektet, där rollerna blev som beskrivs ovan. Vad det handlat om är en mognadsprocess, där vi diskuterat timmerhuskulturen ur en mängd aspekter och hur respektive organisation jobbar med frågan, till en gemensam utgångspunkt. Det har tagit och kostat tid, men å andra sidan givit frukt.*
- *Hade varit bra om projektorganisation, projektledarorganisation och rollfördelning mellan parterna varit tydligare. Det visade sig att vissa ansvarsområdena blev luddiga.*
- *Kan inte uppskatta, ni skulle haft en knapp för oss som inte varit med från början.*
- *Rollen som projektledare hade kunnat vara mer uttalad.*

Aktörerna ombads uppskatta hur väl kommunikationen mellan projektets parter har fungerat, alltså mellan styrgrupp, utförare, mottagare av utställningen och projektfinansiärer?

De svarande uppskattade kommunikationen med ett medelvärde på 3.2 av 5.0 och lämnade följande kommentarer:

- *Kommunikationen i projektet och den förberedande processen mellan de tio aktörerna har legat på Region Dalarna, utan att det egentligen varit uttalat. Utifrån att processen och projektet dragit ut väldigt på tiden har det från regionens sida periodvis inte funnits nog med tid att upprätta kommunikationen mellan aktörerna i den omfattning som kanske krävts för att projektet skulle fortskrida enligt plan. Exempelvis har inte styrgruppens protokoll spridits till alla inblandade som det var tänkt i projekt-direktivet. En ren miss.*
- *Det verkar även som andra aktörer i projektet har samma erfarenhet som regionen eftersom det ibland har varit svårt att få kontakt kring frågor i projektet. Periodvis har det varit väldigt svårt att nå Dalarnas museum och få svar från Dalarnas museum.*
- *En utmaning för kommunikationen har varit den stora personalomsättningen i flera kommuner. En del energi har fått ägnas åt att förklara vad detta är för projekt och vilket syfte är och att kommunen även är medfinansier.*
- *Har egentligen inte tillräcklig insyn i produktionsarbetet. Det tog tid, men det blev bra.*
- *Kommunikationen inom styrgruppen fungerat hyggligt. I övrigt har kommunikationen fungerat i olika omfattning under olika delar av projektet. Det kanske hade varit bra att dela upp denna fråga på flera olika frågor.*

De svarande ombads uppskatta i vilken omfattning som mottagarna/ni som mottagare av utställningen varit tillräckligt delaktiga i projektet.

De sammanslagna svaren uppskattade den egna delaktigheten till ett medelvärde på 2.9. Följande kommentarer lämnades:

- *Är nog mer en fråga om resurser hos oss själva.*
- *Här fanns det i projektdirektivet en tydligt uttryckt ambition att de kommuner som anmält resurspersoner skulle delta med sin kompetens under produktionen. Det hade säkert stärkt det lokala engagemanget i projektet. Regionen bjöd under produktionstiden in till en förhandsvisning av delar av utställningen med efterföljande workshop för att stärka delaktigheten hos mottagarna.*
- *Mottagarna har främst varit representerade genom styrgruppen.*
- *Har ej varit utställare.*
- *Vi har inte haft utställningen i Leksand än, så min bedömning utgår från visningarna i Gagnef och Mora. När den kommer till Leksand är målet att komplettera utställningen med mycket lokalt material.*

De svarande ombads uppskatta hur väl den interna förankringen i sin organisation fungerat. De sammanvägda svaren uppskattade förankringen till ett medelvärde av 3.9 av 5.0. Följande kommentarer lämnades:

- *Lång projekttid – mycket vatten under broarna. Jag ärvde en hög med anteckningar när jag kom, och ett antal personer hade varit inblandade.*
- *Den interna förankringen har fungerat bra.*
- *Jag har inte förankrat arbetet tillräckligt väl på länsstyrelsen, utan endast fortlöpande informerat.*
- *[Personalen i det egna kommunbiblioteket] är mycket erfarna både vad gäller uppsättning av utställningar och marknadsföring av program*

7.2 EKONOMI OCH RESURSER

Detta block omfattade två frågor.

De svarande fick uppskatta hur väl arbetet med ekonomin i form av tilldelad budget och uppföljning fungerat på ett tillfredsställande sätt.

Svaren gav vid handen att 3.1 av 5.0 bedömde hanteringen som tillfredsställande. Följande kommentarer lämnades:

- *Har inte hört något om ekonomi sedan vi betalade in vår del, så jag kan inte svara.*
- *Projektet har följt budget. Tack vare en offentlig upphandling kunde projektet köpa in skärmar till ett mycket lägre pris än planerat.*

- *Min uppfattning är att det har varit svårt för styrgruppen att följa kostnadsutvecklingen i projektet.*
- *Bra av vad jag kan bedöma.*
- *Ansvaret för detta var en av de saker som blev otydligt (se tidigare fråga). I initieringsfasen hade några kommuner meddelat att man, utöver finansiellt bidrag, ville bidra med personella resurser i projektet. I projektdirektivet ställdes därför krav på att "utföraren Dalarnas museum skulle sträva efter delaktighet och ömsesidigt lärande med de aktörer som avsåg bidra med personella resurser i projektet." I projektplanen fanns ambitionen att resurspersonerna skulle ingå i en referensgrupp men denna kom aldrig på plats i projektet av olika skäl. Reflektera över vad en referensgrupp hade kunnat bidra med.*
- *Man hade kunnat bidra med sin lokalkännedom samtidigt som man fått lära sig av byggnadsantikvarierna. Det skulle vara ett bra sätt att vidarebefordra kunskap ut i kommunerna.*
- *Beror ju på kompetens på dem som i så fall skulle suttit i referensgrupp. Osäker på om det hade varit tillräckligt stor nytta.*
- *En referensgrupp hade säkert stärkt det lokala engagemanget i projektet.*
- *Framförallt större delaktighet och engagemang samt mer lokalt material.*
- *Det fanns inte tillräckligt med tid och resurser avsatta i projektet för ett sådant moment. Detta var inte tillräckligt planerat i projektet och därför fanns ingen tid.*
- *Vad jag kan se i min pärm om projektet så startade det 2014 och jag är den fjärde chefen sedan dess så det är svårt att svara på.*
- *Kommundeltagandet hade blivit bättre om utsedda representanter för deltagande kommuner deltagit mer frekvent på styrgruppens möten*
- *En referensgrupp hade kunnat lyfta aktuella frågeställningar inom respektive kommun. Men den möjligheten finns ju också när man tar emot utställningen. Möjligen hade en referensgrupp försenat eller saktat ner arbetet.*
- *Referenser fanns i ledningsprojektgruppen.*

7.3 PROJEKTETS PLANERING

Denna del omfattade två frågor.

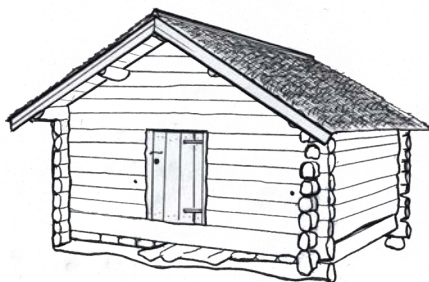
På frågan "Hur har det förberedande arbetet inför projektet fungerat?", lämnades följande svar:

- *Vårt eget arbete med vår egen version av utställningen var bra, vi var tre personer som jobbade med olika saker inför utställningen i Mora.*
- *Var inte med på den tiden.*

- *Processen tog lång tid. Det har varit flera parter att samla och samordna. En styrka har varit att kommuner och regionala aktörer samarbetat under processen.*
- *Mycket bra, alla parter var eller fick vara delaktiga.*
- *Sakta men säkert växte planerna fram. Det tog lång tid, flera år, men det blev slutligen ett projekt*
- *Vet ej*
- *Bra*
- *Bra*
- *Mkt segt och långdraget*

På frågan "Att samverka med flera parter tar tid i anspråk. Har den utdragna processen inför projektets initiering, den förlängda produktions- och turnéfasen påverkat projektets utfall?", lämnades följande svar:

- *Vet ej*
- *Det tror jag inte. Ibland måste saker få ta tid*
- *Den utdragna processen med att få till projektet och den utdragna projekttiden har gjort processen sårbar. Aktörerna har under resans gång varit tvingade att flytta fokus från projektet*
- *Ett från början väldigt målinriktat arbete i de sex kommunerna förändrades med flera chefsbyten*
- *I den långa processen förlorades det gemensamma fokuset som stod så väldigt klart för de flesta av aktörerna i början av processen*
- *Det tog lång tid för Dalarnas museum att i inledningskedet komma med en offert på sitt arbete. Flera värdefulla månader förlorades här*
- *Vet ej*
- *Nej*
- *Vet ej*
- *Ja, det har varit bra att det fått ta tid*
- *Svårt att avgöra. Den långdragna processen har i alla fall gett tid och möjlighet för en stadig förankring*

ÄNGSLADA 1200–1900-TAL

8. Förslag till förbättringar

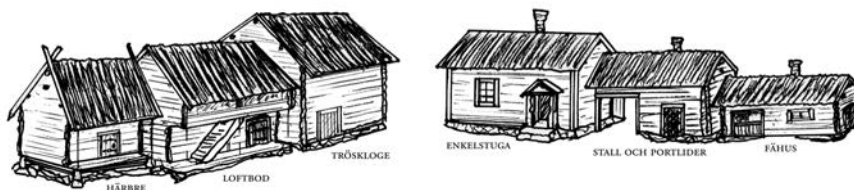
I den utskickade enkäten fick de svarande beskriva erfarenheter och observationer som skulle kunna underlätta för andra projekt eller samarbeten. Följande svar lämnades:

- *En mer jämn fördelning av utställningsmaterial kommunvis, det upplevs en slagsida åt Leksand/Rättvik i utställningsmaterialet. Fraktlådor (jättefina) men bör vara flera då de är alldeles för tunga när de är fullpackade (en arbetsmiljöfråga). Man kanske bör ”avkräva” alla parter (kommunerna i detta fall) någorlunda lika engagemang under sin utställningsperiod. Alla bör vara ense om projektets viktighet och agera därefter.*
- *Att saker drar ut på tiden riskerar engagemang och fokus när det är så många parter inblandade.*
Jag har svårt att se att Region Dalarna på lång tid skulle mäka med att samordna ett liknande projekt inom kulturmiljöområdet med så många aktörer med så begränsad samverkanskapacitet inom kulturmiljöområdet.
Jag tror det skulle underlätta om det fanns en samsyn mellan aktörer kring vilka prioriteringar man ska samlas kring inom kulturmiljöområdet. Och sen samverka kring dem och göra det med ambitionen att göra det riktigt bra.
- *Jag vet inte om vi utvärderar Timmerhusnätverket eller bara informationsprojektet? När det gäller Timmerhusnätverket som jag av förstående skäl är mer förtrogen med var det ett sätt att samla engagerade kommuner och länsorganisationer för att tillsammans se hur vi kunde lyfta frågan och omvärldens medvetenhet. Kommunerna var tydliga med att de sökte stöd ekonomiskt och kunskapsmässigt. Utöver det fanns ingen uttalad målsättning. Som nätverk tycker jag att det fungerat väl. Med informations-satsningen fick samarbetet en uttalad målsättning och organisation med budget. Här kan man alltid skruva på rollerna.*
- *Tydligare rollfördelning i planeringen och gemensamma realistiska förväntningar på hur arbetet kan genomföras och vad som kan uppnås.*
- *Deltagandet från kommunerna har inte varit tillräckligt stort. I framtida projekt bör deltagande kommuner få tydliga besked om vad som förväntas av kommunen för att delta i projektet.*
- *Kanske en tydligare struktur med en mindre styrgrupp som jobbar mer intensivt i början av projektet*
- *Bättre kommunikation mellan nivåer.*

9. Kommentarer från projektet

Utifrån ovanstående erfarenheter och observationer har följande förslag på förbättringar framförts som skulle kunna underlätta för andra projekt eller samarbeten.

- *Projektet har varit långt och det kräver engagemang för att inte tappa fart. Vi har hela tiden tyckt det varit viktigt och politiken har stöttat. Banden mellan oss och länsinstitutionerna har stärkts, det är mycket bra och var något som efterlystes från början. Deras kunskap måste komma ut i länet. Utställning och program här i Mora hade många besökare och vi har fått många positiva omdömen. Vi är mycket nöjda med det.*
- *Vi kom in så sent, så vi är nog inte rätt organisation att svara.*
- *Region Dalarna har haft stora förväntningar på processen utifrån att projektet varit så väl förankrat hos alla parter. Det finns flera viktiga erfarenheter att dra av projektet som skulle kunna vara viktiga i en övergripande regional kulturmiljöstrategi. Slutprodukten blev bra.*
- *Jag tycker att nätverket tjänat sitt syfte att uppmärksamma och lyfta timmerhuskulturen och att se den som en gemensam resurs och arbetsfält. Om slutmålet är utställningen, film och bildspel, kunde vi ha gjort det enklare och billigare, men det var ju inte utgångspunkten nätverket bildades. För att dra fördel av gjorda samarbete bör nätverket fortsätta sina samtal och sina insatser framöver.*
- *Förberedande fasen tog lång tid men ledde fram till ett projekt. Det administrativa arbetet kring projektet har varit för otydligt vilket har gjort att vi har lagt mycket mer tid på projektet än vad som var tänkt. Själva produkterna blev mycket bra och projektet har bidragit till ett ökat nätverkande mellan parterna och vi har lärt känna kommunerna mycket bättre, vilket också lett till fler samarbeten.*
- *Utan att ha varit med från början blev utställningen en stor succé i Rättvik och Furudal dit vi också streamade föreläsningen. Fullt hus på båda platser. Jag har också bara positiva erfarenheter av att samarbeta med Dalarnas Museum, enkelt och effektivt. Jag tycker att vi borde göra någon slags uppföljning eller repetition för politiker och tjänstemän.*
- *Ett trevligt och bra projekt!*

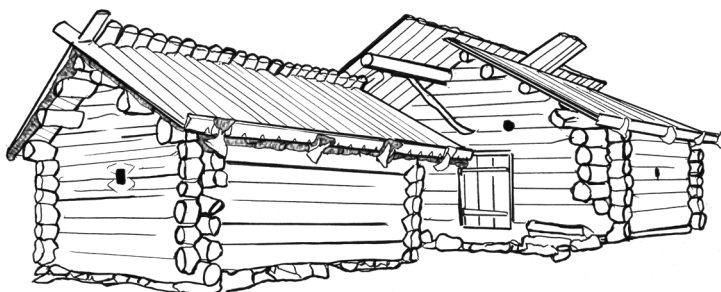

GÅRD I OVANSILJAN

10. Historik

Här återges i kronologisk ordning projektets tillblivelse, utveckling och avslut.

- 170907 Aktörerna beslutar att initiera projektet och beslutar om ett projektdirektiv. Styrgrupp och utförare utses.
- 180320 Styrgruppen godkänner projektplanen och projektets budget. Alla ingående aktörer har meddelat vilka belopp de bidrar med. Alla aktörer, förutom Orsa, har fakturerats beloppet. (Orsa faktureras enligt överenskommelse i maj.) Dalarnas museum presenterar en första skiss över utställningens omfång.
- 180828 Alla aktörer och inbjudna intressenter bjuds in till ett avstämningsmöte, Pilottest 1 i projektplanen, mellan kl 10–12 på Dalarnas museum. Sammanlagt möts 18 personer som får ta del av en första presentation av skärmutställningen, som ska bestå av tio skärmar med lika många olika teman. Synpunkter lämnas av deltagarna. Dalarnas museum lyftar frågan om turnéplan och inhämtar önskemål från kommunerna. Mötet avslutas med en workshop kring programaktiviteter som skulle hållas kunna arrangeras i samband med utställningen.
- Styrgruppen sammanträder på eftermiddagen och diskuterar frågan om marknadsföring.
- 181018 Styrgruppen sammanträder och tar del av pilottest 2. Ett exempel på skärm förevisas. Dalarnas museum meddelar att arbetet rullar på enligt budget. Diskussion att omdisponera budgeten på grund av att skärmarna eventuellt blir betydligt billigare än budget. Arbetet med turnéplan har stannat av eftersom svar uteblivit från Orsa, Rättvik och Älvdalen.

ELDHUS 1600-TAL

- 181126 Offertförfrågan vid direktupphandling skickas ut till tre företag med önskat svar före 23 december. Två iföretag inkommer med svar och ett avstår. Valet faller till sist på Printeliten.
- 190114 Planerat styrgruppsmöte ställs in på grund av att inget slutkorrektur finns att ta ställning till.
- 190123 Dalarnas museum meddelar en ny tidplan.
- 190219 Slutkorrektur av skärmtexter mailas till styrgruppen.
- 190207 Den planerade workshopen i april kring programaktiviteter med alla aktörer ställs in på grund av senarelagd leverans av skärmar och tidsbrist.
- 190222 Pilottest 2 och slukorrektur, styrgruppen diskuterar och lämnar synpunkter på de tio utmailade skärmtexterna och layouten av tre av tio skärmar.
- 190416 Styrgruppen sammanträder på Dalarnas museum. Dalarnas museum får förtroendet att välja lämpligt namn på utställningen. Fortfarande har inte Leksand och Älvdalen meddelat när de vill ta emot utställningen. Dalarnas museum ska ta fram ett digitalt utställningsmaterial. Arbetsuppgifter inför vernissagen i Djurås den 19 juni fördelas.
- 190619 Utställningsvernissage i Djurås. Utställningen står fram till och med 16 augusti. Styrgruppen ser bildspelet för första gången och alla tio skärmar i sin helhet.
- Styrgruppen sammanträder och diskuterar ekonomi (Dalarnas museum flaggar för ett underskott) och turnéplan (Leksand och Älvdalen är fortfarande inte klara).
- 190831 Utställningsöppning på Mora kulturhus. Utställningen visas fram till och med 23 november.
- 191203 Styrgruppen sammanträder. Ekonomin är i ballans. Medlen på projektkontot är upparbetade efter att Dalarnas museum skickat sin slutfaktura. I och med att utställning och bildspel är färdiga anses projektet därmed avslutat. Processen för att utvärdera projektet ska ske i tre steg med slutrapport, enkät och workshop. Turnéplanen är klar även om exakta datum saknas för Leksand och Älvdalen.
- 200113 Utställningsöppning på Rättviks kulturhus.

Referenser

Utkast på kostnadsberäkning från Dalarnas museum, daterat 2017-05-24

Enkät svar om timmerhuskulturen i Dalarna

PM Timmerhusmiljöer LD 16/02872

Beslut 070907 Dnr LD17/03119

Projektdirektiv 070907 Dnr LD17/03119

Bilaga 1

Missiv till enkät

Kultur och utbildningsförvaltningen
Kansli och stab

Missiv till enkät

Datum 2020-03-09

Sida 1 (1)
Dnr LD17/03119

Hej timmerhusvänner!

Den 22 april, kl 10-15 träffas vi för utvärdering av timmerhusprojektet i Orsa. En inbjudan och program kommer att skickas ut i början av april. Denna workshop utgör en av tre delar av utvärderingen/uppföljningen av projektet, där de två andra delarna är projektrapport och enkät.

Med detta brev inbjuds er organisation att fylla i enkäten, som varje finansiär uppmanas att fylla i. Ett svar per organisation. Antingen fyller ni själva i den som chef eller så samlar ni personalgruppen som varit involverad och svarar gemensamt. *Senast 3 april*. Observera att det inte går att spara enkäten utan svaren måste besvaras och skickas in vid samma tillfälle. Om ni vill processa svaren under en längre tid bifogas en PDF-fil med frågorna för reflektion. Men pappersversionen ska ni alltså inte skicka in.

Ni når enkäten genom att klicka här:

<https://websurvey.textalk.se/start.php?ID=129785>

Vänliga hälsningar,

Styrgruppen* genom Erik Arrhén

I projektets styrgrupp ingår Lise-Lotte Stöby Ingvarsson (Gagnef), Sonja Viklund (Mora), Jan-Olof Montelius (DFHF), Lars Jönsses och Anna Lögdqvist (Dalarnas museum) sam Erik Arrhén (Region Dalarna)

Postadress
Box 712
791 29 Falun

Besöksadress
Myntg. 2
Falun

Kontakt
023-49 01 97
070-684 34 81
erik.arrhen@ildalarna.se
www.ildalarna.se

Handläggare
Erik Arrhén

Allmän information

Namn:

Organisation:

Utvärdering av projektets resultat och effektmål

1. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som utställning, film och bildspel levde upp till förväntningarna?

A. Utställning

B. Film

C. Bildspel

Kommentar

2. I projektet togs ett gemensamt marknadsföringsmaterial fram i form av mallar för affisch, annons och vernissagekort. Uppfyllede materialet förväntningarna?

I projektdirektiv och projektplan angavs sex effektmål.

3. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att positionera timmerhusmiljöerna som en estetisk upplevelse.

1 2 3 4 5

Kommentar

4. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att positionera timmerhusmiljöerna som en del av en hållbar livsmiljö.

1 2 3 4 5

Kommentar

5. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att positionera timmerhusmiljöerna som ett fundamentalt inslag i Dalarnas identitet och besöksnäring.

1 2 3 4 5

Kommentar

6. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att allmänhetens medvetenhet om timmerhusens kvaliteter har höjts.

1 2 3 4 5

Kommentar

7. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att husägare har höjt sin medvetenhet om timmerhusens vårdbehov, kvaliteter och unicitet.

1 2 3 4 5

Kommentar

8. Uppskatta på en skala på 1-5, där 1 är lite och 5 är mycket, i vilken omfattning som projektet har bidragit till att bidra till lärande om de ingående aktörerna i nätverkets olika perspektiv i syfte att inom området kulturmiljö ytterligare stärka samtal, samsyn och samverkan mellan kommuner, civilsamhälle, stat, landsting och länsmuseum.

1 2 3 4 5

Kommentar

9. A Har effektmålen varit tydliga i projektet?

B Har de känts realistiska och väl förankrade?

Erfarenheter och observationer

Beskriv de erfarenheter, både positiva och negativa, som projektet har dragit och lista även alla andra observationer. Beskriv problem och andra svårigheter som har uppstått och hur man löste dem. Ge gärna råd till hur liknade saker kan hanteras i framtiden.

Samarbete och relationer i projektet

I projektet har de olika parterna haft olika roller. Dalarnas museum har varit utförare, Region Dalarna har varit projektägare, kommuner har varit finansörer och mottagare av utställningen medan Länsstyrelsen i Dalarna och Dalarnas hembygdsförbund har varit finansörer.

10. Uppskatta på en skala mellan 1-5 i vilken omfattning som rollerna inom projektet varit tillräckligt tydliga? (1= otydliga, 5 =mycket tydliga)

11. Uppskatta på en skala mellan 1-5 i hur kommunikationen mellan projektets parter har fungerat, alltså mellan styrgrupp, utförare, mottagare av utställningen och projektfinansörer? (1= dåligt, 5=mycket väl)

12. Uppskatta på en skala mellan 1-5 i vilken omfattning som mottagarna/ni som mottagare av utställningen varit tillräckligt delaktiga i projektet? (1=lite, 5= mycket delaktiga)

13. Uppskatta på en skala mellan 1-5 hur väl den interna förankringen i din organisation fungerat? (1=dåligt, 5=mycket väl)

Ekonomi och resurser

14. Uppskatta på en skala mellan 1-5 hur väl arbetet med ekonomin i form av tilldelad budget och uppföljning fungerat på ett tillfredsställande sätt? (1=otillfredsställande, 5= mycket tillfredsställande)

15. I initieringsfasen hade några kommuner meddelat att man, utöver finansiellt bidrag, ville bidra med personella resurser i projektet. I projektdirektivet ställdes därför krav på att "utföraren Dalarnas museum skulle sträva efter delaktighet och ömsesidigt lärande med de aktörer som avsåg bidra med personella resurser i projektet." I projektplanen fanns ambitionen att resurspersonerna skulle ingå i en referensgrupp men denna kom aldrig på plats i projektet av olika skäl. Reflektera över vad en referensgrupp hade kunnat bidra med.

Projektets planering

16. Hur har det förberedande arbetet inför projektet fungerat?

17. Att samverka med flera parter tar tid i anspråk. Har den utdragna processen inför projektets initiering, den förlängda produktions- och turnéfasen påverkat projektets utfall?

Förslag till förbättringar

Utifrån ovanstående punkt erfarenheter och observationer, lyft gärna fram några förslag på förbättringar som skulle kunna underlätta för andra projekt eller samarbeten.

Kommentarer från projektet

Skriv gärna kommentarer hur du och din organisation upplevt projektet i sin helhet, motivation, gruppsammanhållning samt hur slutmålet stämmer överens med förväntan?

Bilaga 2. Utställnings-skärmar

Timmerhuskulturen i Övre Dalarna

Från medeltiden fram till sekelskiftet kring år 1900 timrades nästan alla nya byggnader i Dalarna och i stora delar av Sverige, Norge och Finland. Runt om knuttimring kom österifrån. Överallt i Dalarna finns timmerhus, i jordbrukslandskapet, byarna, på fäbodarna och i städerna. Störskilt omfattande är timmerhuskulturen i Övre Dalarna. Timmerhusen byggdes med stor omsorg. Båsom hantverker låg landskapets bönder. Byggnadsmaterialet hämtades direkt från skogen.

För Övre Dalarna gäller att de byggnader som står i landskapets kärna.

Upplev timmerhuskulturen

Gör gärna ett besök i landskapet och upplev timmerhuskulturen i verkligheten. Nedan presenteras ett urval av timmerhusmiljöer i Övre Dalarna att besöka.

ÅREVALDEN KOMMUN

- 1. Knuttimringens åter
- 2. Nana Gannestricks och Nana genomgått
- 3. Rana årens landskapsgård
- 4. Björnkällan i Årevalden
- 5. Björnkällan i Årevalden
- 6. Rensåkers bygd
- 7. Rensåkers bygd

ÖREÅ KOMMUN

- 8. Öreå kommun
- 9. Öreå kommun
- 10. Öreå kommun
- 11. Öreå kommun
- 12. Öreå kommun
- 13. Öreå kommun
- 14. Öreå kommun
- 15. Öreå kommun
- 16. Öreå kommun
- 17. Öreå kommun
- 18. Öreå kommun
- 19. Öreå kommun
- 20. Öreå kommun
- 21. Öreå kommun
- 22. Öreå kommun
- 23. Öreå kommun
- 24. Öreå kommun
- 25. Öreå kommun
- 26. Öreå kommun
- 27. Öreå kommun
- 28. Öreå kommun
- 29. Öreå kommun
- 30. Öreå kommun
- 31. Öreå kommun
- 32. Öreå kommun
- 33. Öreå kommun
- 34. Öreå kommun
- 35. Öreå kommun
- 36. Öreå kommun
- 37. Öreå kommun
- 38. Öreå kommun
- 39. Öreå kommun
- 40. Öreå kommun
- 41. Öreå kommun
- 42. Öreå kommun
- 43. Öreå kommun
- 44. Öreå kommun
- 45. Öreå kommun
- 46. Öreå kommun
- 47. Öreå kommun
- 48. Öreå kommun
- 49. Öreå kommun
- 50. Öreå kommun

MORA KOMMUN

- 51. Mora kommun
- 52. Mora kommun
- 53. Mora kommun
- 54. Mora kommun
- 55. Mora kommun
- 56. Mora kommun
- 57. Mora kommun
- 58. Mora kommun
- 59. Mora kommun
- 60. Mora kommun
- 61. Mora kommun
- 62. Mora kommun
- 63. Mora kommun
- 64. Mora kommun
- 65. Mora kommun
- 66. Mora kommun
- 67. Mora kommun
- 68. Mora kommun
- 69. Mora kommun
- 70. Mora kommun
- 71. Mora kommun
- 72. Mora kommun
- 73. Mora kommun
- 74. Mora kommun
- 75. Mora kommun
- 76. Mora kommun
- 77. Mora kommun
- 78. Mora kommun
- 79. Mora kommun
- 80. Mora kommun
- 81. Mora kommun
- 82. Mora kommun
- 83. Mora kommun
- 84. Mora kommun
- 85. Mora kommun
- 86. Mora kommun
- 87. Mora kommun
- 88. Mora kommun
- 89. Mora kommun
- 90. Mora kommun

RÄTTVIKS KOMMUN

- 91. Rättviks kommun
- 92. Rättviks kommun
- 93. Rättviks kommun
- 94. Rättviks kommun
- 95. Rättviks kommun
- 96. Rättviks kommun
- 97. Rättviks kommun
- 98. Rättviks kommun
- 99. Rättviks kommun
- 100. Rättviks kommun
- 101. Rättviks kommun
- 102. Rättviks kommun
- 103. Rättviks kommun
- 104. Rättviks kommun
- 105. Rättviks kommun
- 106. Rättviks kommun
- 107. Rättviks kommun
- 108. Rättviks kommun
- 109. Rättviks kommun
- 110. Rättviks kommun
- 111. Rättviks kommun
- 112. Rättviks kommun
- 113. Rättviks kommun
- 114. Rättviks kommun
- 115. Rättviks kommun
- 116. Rättviks kommun
- 117. Rättviks kommun
- 118. Rättviks kommun
- 119. Rättviks kommun
- 120. Rättviks kommun
- 121. Rättviks kommun
- 122. Rättviks kommun
- 123. Rättviks kommun
- 124. Rättviks kommun
- 125. Rättviks kommun
- 126. Rättviks kommun
- 127. Rättviks kommun
- 128. Rättviks kommun
- 129. Rättviks kommun
- 130. Rättviks kommun
- 131. Rättviks kommun
- 132. Rättviks kommun
- 133. Rättviks kommun
- 134. Rättviks kommun
- 135. Rättviks kommun
- 136. Rättviks kommun
- 137. Rättviks kommun
- 138. Rättviks kommun
- 139. Rättviks kommun
- 140. Rättviks kommun
- 141. Rättviks kommun
- 142. Rättviks kommun
- 143. Rättviks kommun
- 144. Rättviks kommun
- 145. Rättviks kommun
- 146. Rättviks kommun
- 147. Rättviks kommun
- 148. Rättviks kommun
- 149. Rättviks kommun
- 150. Rättviks kommun

GÄDDEDE KOMMUN

- 151. Gäddede kommun
- 152. Gäddede kommun
- 153. Gäddede kommun
- 154. Gäddede kommun
- 155. Gäddede kommun
- 156. Gäddede kommun
- 157. Gäddede kommun
- 158. Gäddede kommun
- 159. Gäddede kommun
- 160. Gäddede kommun
- 161. Gäddede kommun
- 162. Gäddede kommun
- 163. Gäddede kommun
- 164. Gäddede kommun
- 165. Gäddede kommun
- 166. Gäddede kommun
- 167. Gäddede kommun
- 168. Gäddede kommun
- 169. Gäddede kommun
- 170. Gäddede kommun
- 171. Gäddede kommun
- 172. Gäddede kommun
- 173. Gäddede kommun
- 174. Gäddede kommun
- 175. Gäddede kommun
- 176. Gäddede kommun
- 177. Gäddede kommun
- 178. Gäddede kommun
- 179. Gäddede kommun
- 180. Gäddede kommun
- 181. Gäddede kommun
- 182. Gäddede kommun
- 183. Gäddede kommun
- 184. Gäddede kommun
- 185. Gäddede kommun
- 186. Gäddede kommun
- 187. Gäddede kommun
- 188. Gäddede kommun
- 189. Gäddede kommun
- 190. Gäddede kommun
- 191. Gäddede kommun
- 192. Gäddede kommun
- 193. Gäddede kommun
- 194. Gäddede kommun
- 195. Gäddede kommun
- 196. Gäddede kommun
- 197. Gäddede kommun
- 198. Gäddede kommun
- 199. Gäddede kommun
- 200. Gäddede kommun

LEKSANDS KOMMUN

- 201. Leksands kommun
- 202. Leksands kommun
- 203. Leksands kommun
- 204. Leksands kommun
- 205. Leksands kommun
- 206. Leksands kommun
- 207. Leksands kommun
- 208. Leksands kommun
- 209. Leksands kommun
- 210. Leksands kommun
- 211. Leksands kommun
- 212. Leksands kommun
- 213. Leksands kommun
- 214. Leksands kommun
- 215. Leksands kommun
- 216. Leksands kommun
- 217. Leksands kommun
- 218. Leksands kommun
- 219. Leksands kommun
- 220. Leksands kommun
- 221. Leksands kommun
- 222. Leksands kommun
- 223. Leksands kommun
- 224. Leksands kommun
- 225. Leksands kommun
- 226. Leksands kommun
- 227. Leksands kommun
- 228. Leksands kommun
- 229. Leksands kommun
- 230. Leksands kommun
- 231. Leksands kommun
- 232. Leksands kommun
- 233. Leksands kommun
- 234. Leksands kommun
- 235. Leksands kommun
- 236. Leksands kommun
- 237. Leksands kommun
- 238. Leksands kommun
- 239. Leksands kommun
- 240. Leksands kommun
- 241. Leksands kommun
- 242. Leksands kommun
- 243. Leksands kommun
- 244. Leksands kommun
- 245. Leksands kommun
- 246. Leksands kommun
- 247. Leksands kommun
- 248. Leksands kommun
- 249. Leksands kommun
- 250. Leksands kommun

Knuttimringkonsten

Knuttimring är knuttimring av oftast tall. Det var vanligt att timmermännen använde återbrukat timmer från hus som rivits eller delats upp vid arvskifte. När ett hus skulle byggas var det ofta glasögonen själv som stod för snittarbetet. Det tog flera år att bygga ett hus. Dalarna var verkstaden. Vissa var så duktiga att de tog sig en stenslaset byggnadsarbete som hantverk.

Stora byar

I Övre Dalarna var sockarna förtäta och byarna var många och ofta stora. Befolkningen var relativt jämn ekonomiskt. Sedan lång tid hade stora sällskapsbyar utvecklats kring gendorn och arv, vilka gjorde det möjligt för alla att äga jord och anlägga nya gårdar. Det fanns därför rikligt med små gårdar. Det många jordbruk gjorde långsiga arbetsordningar nödvändiga för att utöka utkomsten. Skiftsystemerna under 1800-talet förvärrade snarare de sammanhållna byarna, tvärtom utvecklingen i övriga Sverige.

Månghussystemet

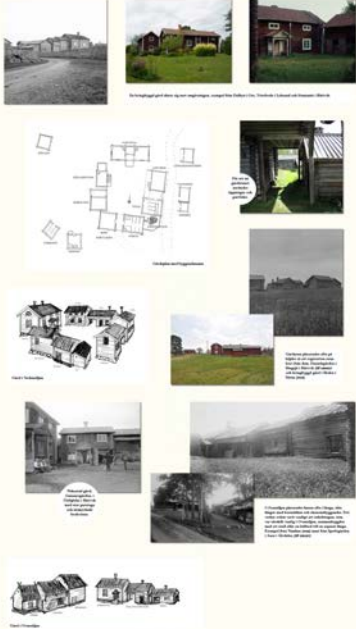
Timmerhusen i Dalarna var oftast små och lättflyttbara. Byggnadernas storlek begränsades i regel av timmerstockarnas längd. Ett nytt hus byggdes för varje funktion på gården. På en gård fanns vanligen:

- Bostadshus, som enlättsloger och paragrafer.
- Djurhus, som stall eller ladugård som kallat föda, fjös, fjös, fjös eller fjös.
- Förfärdningsbyggnader, drövlund, höfod, hirtve, lada och bitbås.
- Verkhus för slyss, drövlund smedja och verkstuga.

Gården

Timmerhusen uppfördes i kringbyggda gårdar som valdt sig mot omgivande odlingslandskapet. Slakteriet åskådade mot väder och ökytt. Gårdstunet länkades genom portfiden, aningen till bygatan utanför, eller mot djurens betesmarker via inbågande figurer. Gårdens godsstock markerade rikedom och visades gärna upp mot bygatan. Utanför gårdsflykten och i säkerhet från brandfara ställdes härberget, i vilket värtiga ägodelar som mat, kläder och utskä förvarades. Även smedjan och torkstugan placerades utomgårds.

Fäbodarna

Om sommaren flyttade delar av befolkningen, oftast kvinnor, till fäbodarna där boskapen hölls på sommarbete. I Dalarna finns ett utrett och komplext fäbodsvens. Närmare byn finns hembodnar. Senare på sommaren flyttade man till långfäbodlar. Bland finns även mellanfäbodlar. På fäbodarna förekom en mångfald av olika timmerhus sköns mjölkfäbodlar, lador, fähus och stugor. I fäbodmiljöerna skedde förtäringar av byggnadskräk långsamt. Ålderdomliga byggnadstyper, som råttiset, kunde överleva långt från i tiden.

Lokala drag

På många gårdar i Ovensäljan står de äldsta timmerhusen på rad, i en eller flera långor. I Nedansäljan är det vanligare med helt kringbyggda fyrkantiga gårdar. Rofrågen är idag mest utpräglad i Nedansäljans bymiljöer.

Skönhet och enkelhet

Timmerhusen i Dalarna är byggda med omsorg om kvalitet, hållbarhet och utseende. Huset präglas här av en större enkelhet än i många andra områden med timmerhus. Omsorgen om husen har tagit sig olika uttryck under olika tider. Under 1700-talet började rödfärg användas. 1900-talets industrialiseringsväg medförde billigare sågade trävaror. Vissa hus kläddes med panel och «nickarkärl» började dyka upp.

Timmerhuskulturens omvandling under 1800- och 1900-talen

Under 1800-talet nådde industrialiseringen Dalarna. Böndernas timmerhusbyggande ersattes småningom av nya tekniker. Timmeringensten kom istället att ägnas åt konstruktions- och föremåls stadborns sommarstugor. Rumslagen om de traditionella timmerhusen hamnade samtidigt på museum. Från mitten av 1800-talet återuppsattes timmerhusbyggandet genom en medveten satsning. Storskalda timmerhusföretag etablerades och byggde timmersvilar åt vanligt folk. Det blev även vanligt med fritidshus av timmer, ofta i fjällen eller i stugbyar.

Timmerhuskulturen i Övre Dalarna

*En utställning om husen
som besjälar landskapet*

20 juni - 16 aug Lindberghallen, Djurås
Vernissage 19 juni kl 18.00
Invigningstal av Sofia Jarl

Öppet samma tider som Djurås bibliotek,
se bibliotek.gagnef.se för aktuella öppettider.

GAGNEF

LEKSANDS
KOMMUN

RÄTTVIKS
KOMMUN

ORSA
KOMMUN

MORA
KOMMUN

Ätvidalens
KOMMUN

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

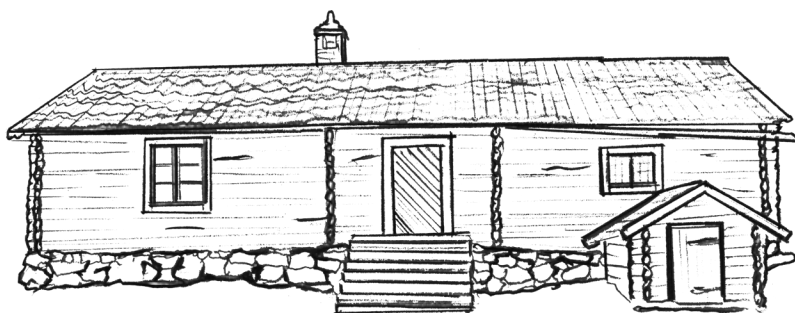
REGION
DALARNA

DF
HF

Dalarnas
museum

PARSTUGA 1700–1850

